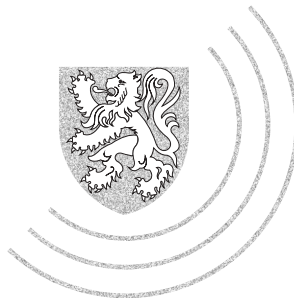

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2002-2003

30 oktober 2002

BELEIDSBRIEF

Monumenten, Landschappen en Archeologie

Beleidsprioriteiten 2002-2003

ingediend door de heer Paul Van Grembergen
Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Cultuur, Jeugd en Ambtenarenzaken

INHOUD

	Blz.
INLEIDING	4
I. HET ONROEREND ERFGOED. EEN SECTOR HERBRONT	5
I.1. 30 jaar Afdeling Monumenten- en Landschappen	5
I.2. Communicatie, onmisbaar voor het creëren van een maatschappelijk draagvlak	5
I.3. Sensibilisering, een blijvende noodzaak	6
I.3.1. De Open Monumentendag	6
I.3.2. De Vlaamse Monumentenprijs	6
I.4. Handhaving als beleidsversterkend instrument	7
II. MONUMENTENZORG. OMGAAN MET DE VERTROUWDE OMGEVING	8
II.1. Inventarisatie en bescherming	8
II.1.1. Beleidsgericht inventariseren	8
II.1.2. Bescherming, een belangrijk beheersinstrument	10
II.2. Omgaan met authenticiteit, een permanente kwaliteitszorg	11
II.2.1. Monumentenzorg, een collectieve zorg	11
II.2.2. Onderhoud als sleutel tot behoud	11
II.2.3. Naar een meer uniforme aanpak van restauraties	12
II.2.4. Vakmanschap, een noodzaak voor kwaliteitsvolle restauraties	13
II.3. Naar een pro-actief beheer in de monumentenzorg	13
II.4. Varend erfgoed	14
II.5. Vlaams erfgoed in internationale context	14
II.5.1. Vlaams werelderfgoed, een stand van zaken	14
II.5.2. Een actieve inbreng op Europees vlak	15
III. LANDSCHAPSZORG. OMGAAN MET CULTUURWAARDEN IN DE OPEN RUIMTE	16
III.1. Decreet erfgoedlandschappen – stappen naar de herwaardering van de landschapszorg en de integratie in de ruimtelijke ordening	16
III.2. Belangrijke wijzigingen in het landschapsdecreet	16
III.3. Verdere aanzetten voor de algemene landschapszorg	17
III.4. Implementatie van het gewijzigd landschapsdecreet in het kader van een pro-actief beheer	17
III.4.1. Uitvoeringsbesluiten bij het gewijzigd landschapsdecreet	17
III.4.2. Het bestendigen van het beschermingsbeleid	18
III.4.3. Oplossingen voor knelpunten met planologische bestemmingen bij beschermingen	18
III.4.4. Pro-actief beheer	18
III.5. Actief beheer : nieuwe initiatieven inzake boomverzorging	19
III.6. Beleidsondersteunende studies	19

III.6.1. Naar een verfijning van de landschapsatlas en de landschapskenmerkenkaart .	19
III.6.2. Wetenschappelijk onderzoek ten dienste van een pro-actief landschapsbeheer	19
III.6.3. Proefprojecten integratie erfgoedzorg in de ruimtelijke planning	19
 IV. HET VERHAAL VAN ONZE BODEM. ARCHEOLOGIE EN ARCHEOLOGISCHE MONUMENTENZORG	 21
IV.1. Centrale Archeologische Inventaris. Beleidsinformatie voor integratie.	21
IV.2. Het beheer van het archeologisch bodemarchief	21
IV.2.1. Een pro-actief archeologisch beschermingsbeleid	21
IV.2.2. Naar een duurzaam behoud van het archeologisch erfgoed op basis van een geïntegreerd beleid met ruimtelijke ordening	22
IV.2.3. Het archeologisch nood- en postopgravingsonderzoek. Nood aan een alterna- tieve financiering	22
IV.2.4. Naar intergemeentelijke samenwerkingsverbanden	23
IV.2.5. Een eenduidig en kwalitatief uitvoeringskader voor archeologische interven- ties	23
IV.3. Onderzoek en ontsluiting van het archeologisch bodemarchief	24
IV.4. Het opstarten van onderwater- en scheepsarcheologie	24
IV.5. Netwerkvorming	24
IV.6. Archeologische erfgoedpresentatie	25
 MOTIES EN RESOLUTIES	 27

INLEIDING

Ons Vlaams erfgoed bepaalt voor een groot stuk mee onze culturele identiteit. Het cultureel, archeologisch en landschappelijk patrimonium dat ons omringt, draagt, zichtbaar of onzichtbaar, de stempel van onze voorvaders – het draagt onze geschiedenis in zich mee, het zegt waar we vandaan komen en definieert daardoor onze identiteit.

De Vlaamse ruimte is een kostbaar goed, de bestemming ervan maakt vaak het voorwerp uit van een verbeterende strijd, waarbij soms ook ons erfgoed in de klappen deelt. Voor de Vlaamse overheid is hier een belangrijke taak weggelegd. Ze moet het voortbestaan van ons historisch waardevol erfgoed mogelijk maken en ze moet daarnaast de nodige ruimte creëren om de belangrijkste getuigen van onze recente geschiedenis mee te vrijwaren. Precies daarom is een doorgedreven inspanning tot een verdere samenwerking met andere beleidsdomeinen zoals Ruimtelijke Ordening een noodzaak.

Nadat in het voorgaande decennium een inhaalbeweging werd afgerond inzake inventarisatie en bescherming, levert de erfgoedzorg de laatste jaren een actieve bijdrage tot het verhogen van de kwaliteit van onze leef-, woon- en werkomgeving. Gerestaureerde en gepast herbestemde monumenten creëren een nieuwe dynamiek in onze steden – de landschapszorg injecteert onze leefomgeving weer met levensnoodzakelijk groen.

Deze positieve effecten gaan niet onopgemerkt aan de burger voorbij en verantwoorden aldus de geleverde inspanningen. Een Vlaming is terecht trots wanneer zijn erfgoed wordt geherwaardeerd of opnieuw tot leven gebracht en toont oprecht belangstelling.

Een belangrijke taak voor het erfgoedbeleid is dan ook om deze belangstelling levend te houden en aan te wakkeren. Enkel door het erfgoed op een gepaste manier actueel in te schakelen in de huidige maatschappij kan een draagvlak worden gecreëerd en kan de collectieve bewustwording van ons erfgoed aangewakkerd worden. Zo kan dit indrukwekkende cultuurarchief, waar wij ons elke dag in bewegen, ook aan de generaties die na ons komen worden doorgegeven.

Een bijkomende uitdaging bestaat er in ook de lokale besturen maximaal in te schakelen en bij het beleid te betrekken bij het behoeden van de aanwezige erfgoedwaarden. Ook voor hen, die letterlijk nog dichter bij de zaak betrokken zijn, is hier immers een belangrijke taak weggelegd.

I. HET ONROEREND ERFGOED. EEN SECTOR HERBRONT

I.1. 30 JAAR AFDELING MONUMENTEN- EN LANDSCHAPPEN

De Afdeling Monumenten en Landschappen vierde dit jaar haar dertigste verjaardag. In die afgelopen dertig jaar is de monumenten- en landschapszorg voortdurend geëvolueerd en uitgegroeid van een speelterrein van marginale dromers, die het verleden niet konden loslaten, tot een relevante maatschappelijke sector, getuige volgend citaat uit het artikel *'Erfgoedzorg is essentieel beleidsinstrument'*, dat in De Standaard dd. 7 september 2002 verscheen naar aanleiding van de veertiende Open Monumentendag Vlaanderen :

'Monumenten verzorgen, restaureren, nieuwe bestemmingen geven en opnieuw doen leven is een belangrijk onderdeel van een veel bredere stadspolitiek. Wil Vlaanderen inderdaad de stadsvlucht tegengaan, wil het de onveiligheid in sommige steden bij de wortel aanpakken, wil het het sociaal weefsel intact houden of herstellen, dan is monumentenbeleid een noodzakelijke hefboom. Erfgoedzorg is niet de zaak van enkele rare heemkundigen of een handvol historici. Het is een essentieel beleidsinstrument, dat moet bijdragen tot een leefbare en kwaliteitsvolle maatschappij.'

Opdat het beleidsveld van het onroerend erfgoed zijn belangrijke maatschappelijke rol maximaal zou kunnen vervullen, werd in 2002 een ingrijpende hervorming ingezet die in 2003 zal worden gefinaliseerd. Waar de bescherming en het beheer van het monumentale en landschappelijke erfgoed tot nu toe werd behartigd door de Afdeling Monumenten en Landschappen, krijgt deze dienst er nu ook de zorg voor het archeologisch erfgoed bij. Deze samensmelting met het 'Instituut voor het Archeologisch Patrimonium' zal er toe bijdragen dat, waar vanuit de Afdeling Monumenten en Landschappen de nadruk vooral op beheer en behoud lag en vanuit het I.A.P. meer het accent op onderzoek werd gelegd, de nieuwe werking een meer geïntegreerde aanpak van het erfgoed mogelijk maakt. Praktisch gebeurt deze integratie door de samensmelting van het kenniscentrum van de Afdeling met het I.A.P. tot "BRON" of het Vlaams Instituut voor het Onroerend Cultureel Erfgoed, met als kerntaak maximaal bij te dragen tot het verspreiden en verwerven van informatie op het vlak van archeologie-, monumenten- en landschapszorg.

Binnen de Afdeling is dit nieuwe kenniscentrum reeds werkzaam op een aantal velden. Zo werden initiatieven ontplooid rond de inventarisatie en digitalisering van het planarchief, een erfenis van de Koninklijke Commissie voor Monumenten- en Landschapszorg. Ook het digitaliseren van het aanwezige fotoarchief en het verwerken van nieuwe digitale foto's kwam aan bod. Naast het archivalische luik, behoort ook de uitbreiding en het up-to-date houden van de website tot de taken van het centrum. De bibliotheek met vakliteratuur werd en wordt nog meer toegankelijk gemaakt voor medewerkers en bezoekers door de verdere verfijning van de digitale catalogus. Daarnaast levert het kenniscentrum ook een actieve bijdrage aan het beschermingsbeleid, zo werden de beschermingsprocedures rond het oeuvre van architect Renaat Braem opgestart, na wetenschappelijk onderzoek gevoerd binnen het centrum. In dezelfde geest nadert ook voor de architecten Dupuis en Callebout een studie en selectie van beschermenswaardige panden de voltooiing.

I.2. COMMUNICATIE, ONMISBAAR VOOR HET CREËREN VAN EEN MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK

Het tijdschrift M&L vierde dit jaar zijn 20-jarig bestaan met de publicatie van twee extra nummers, die de verschillende vakafdelingen van de Afdeling Monumenten- en Landschappen behandelden.

Ingevolge de wijzigingen in de wetgeving met betrekking tot monumenten en landschappen werd op het vlak van communicatie het initiatief genomen om een aantal publicaties uit te brengen, waarin deze wijzigingen opgenomen zijn. Voor 2003 betreft dit vooral brochures in verband met de restauratiepremieregeling, de onderhoudspremieregeling, de landschapspremieregeling, de fiscus, de archeologische monumentenzorg evenals een nieuwe uitgave van de gecoördineerde vigerende wet-, decreet- en regelgeving.

In het kader van de Open Monumentendagen werd eens te meer duidelijk dat de website www.monument.vlaanderen.be van de Afdeling Monumenten en Landschappen, in samenwerking met verschillende organisaties, onder het grote publiek stilaan een vaste waarde aan het worden is, met een piek van 500.000 hits op de Open Monumentendag 2002. Deze populaire website heeft eveneens een belangrijke rol als sensibiliseringsinstrument voor de burger, die op een gebruiksvriendelijke, interactieve manier geïnformeerd wordt over de ganse erfgoedsector, van openbare dienst tot v.z.w.'s. De website werd in 2002 met het segment archeologisch erfgoed uitgebreid. In 2003 worden nog twee nieuwe thema's uitgewerkt: de orgelsite en een site rond architect Renaat Braem en moderne architectuur in Vlaanderen. Eveneens werd een Frans- en Engelstalige versie van de basisinformatie op de website voltooid. De website behaalde zeer goede resultaten in een studie rond toegankelijkheid van websites voor personen met een visuele handicap.

1.3. SENSIBILISERING, EEN BLIJVENDE NOODZAAK

1.3.1. De Open Monumentendag

Een kwalitatieve erfgoedzorg veronderstelt een collectieve bewustwording. Bij de betrachting om dit collectief geheugen in stand te houden spelen de Open Monumentendagen een voorname rol. De Open Monumentendag 2002, dit jaar reeds aan de 14de editie toe, opende de deuren van 900 gebouwen in 219 steden en gemeenten en wist daarmee opnieuw ruim een half miljoen mensen op de been te brengen. Het succes van dit grootste cultuurevenement in Vlaanderen rust op twee pijlers: enerzijds uitzonderlijke/exclusieve openstellingen, anderzijds 'klassieke' monumenten die een meerwaarde krijgen dankzij het jaarthema, de gidsbeurten en de activiteiten. Dit jaar werd de Open Monumentendag vanuit de administratie extra ondersteund door de publicatie van een bijzonder cahier over symboliek, het jaarthema.

In 2003 zal de grondstof 'steen' de rode draad doorheen de Open Monumentendag zijn. Dit als tweede deel van het drieluik over materialen, onder de gemeenschappelijke titel 'Grondstof, stof tot nadenken', dat in de oneven jaren als inspiratiebron dient. In 2003 zal ook op het vlak van de Open Monumentendagen de weg van de verruiming gekozen worden. Ook hier zal bewust gestreefd worden naar een verbreding van het onderwerp, namelijk ook naar landschappen en archeologie toe.

1.3.2. De Vlaamse Monumentenprijs

De 'Prijs Vlaams Monument' werd in het leven geroepen in 1993 met de bedoeling een recent gerestaureerd monument te lauweren dat door zijn hergebruik kon fungeren als hefboom voor de herwaardering van de omgeving. De nadruk werd hierbij gelegd op een restauratie volgens de regels van de kunst en op een zinvolle bestemming, in het bijzonder van gebouwen die hun oorspronkelijke functie niet meer konden vervullen.

Al snel uitgegroeid tot een prestigieuze prijs, bleken de strikte selectiecriteria nochtans kandidaten af te schrikken, wat ertoe leidde dat de prijs inhoudelijk in een breder perspectief werd geplaatst. Vanaf 1997 werd de 'Vlaamse Monumentenprijs' ten bedrage van 100.000 frank jaarlijks toegekend aan een persoon, een privé- of openbare instelling, een project of een realisatie, als erkenning van hun uitzonderlijke verdienste of belang in het kader van de Vlaamse Monumentenzorg.

Gelet op de verruiming van het beleid inzake monumenten, landschappen en archeologie, bleek het intussen wenselijk om voortaan jaarlijks in elke Vlaamse provincie een project bijzonder te ondersteunen, het toepassingsgebied van de Prijs te verruimen tot de landschapszorg en de archeologie, en de vrij lage geldwaarde van de Prijs op te trekken.

Bij besluit van 28 juni 2002 besliste de Vlaamse regering dan ook voortaan jaarlijks de Vlaamse Monumentenprijs toe te kennen voor een recente verwezenlijking op het gebied van de thema's monumenten, landschappen of archeologie, dit op basis van het uitzonderlijk belang, de verdienste, de hefboomfunctie of het vernieuwend karakter van de verwezenlijking. De Vlaamse regering zal derhalve telkens vijf laureaten Vlaamse Monumentenprijs aanwijzen, één per provincie, waaraan een bedrag wordt toegekend van 2.500 Euro, de hieruit gekozen winnaar ontvangt een bedrag van 12.500 Euro.

In 2002 verkoos de Vlaamse regering in het kader van het verruimde reglement het project "*Bos 't Ename*", niet enkel als een uitzonderlijke groene biotoop in Vlaanderen, maar in het bijzonder omwille van de ontsluiting vanuit een brede maatschappelijke betrokkenheid van zijn cultuurhistorische betekenis.

I.4. HANDHAVING ALS BELEIDSVERSTERKEND INSTRUMENT

De laatste jaren lag in de sector monumenten en landschappen de nadruk op inventarisatie, bescherming, onderhoud en restauratie. Een beleid dat zichzelf respecteert of wil laten respecteren, heeft echter ook nood aan een handhavingsbeleid, dat als het ware het sluitstuk vormt van de monumenten- en landschapszorg. Want ook al groeit de belangstelling, en met de belangstelling de zorg voor ons erfgoed, en ook al kan beroep gedaan worden op premies, er kan niet ontkend worden dat er soms toch iets verkeerd gaat : een beschermd monument wordt beschadigd, er wordt gebouwd in een beschermd landschap,...

We kunnen nu spreken van een kleine doorbraak in het handhavingsbeleid: niet alleen hebben de parketten tegenwoordig meer oog voor inbreuken in de sector van het cultureel erfgoed (mede dankzij de vergaderingen van de Commissie Vervolgingsbeleid), ook een aantal uitspraken van hoven en rechtbanken geeft aan dat zich een mentaliteitswijziging heeft voltrokken. Het spreekt voor zich dat de veroordeling tot het betalen van een dwangsom bij het niet uitvoeren van het herstel een efficiënt drukkmiddel is.

Vermeldenswaard is ook dat contacten met de Algemene Politieundienst werden opgestart om het hoofd te kunnen bieden aan diefstallen van waardevolle kunstvoorwerpen.

Daarnaast ligt een wijziging inzake handhavingsbepalingen van het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten momenteel voor advies bij de Raad van State. Het is de bedoeling het handhavingsbeleid inzake monumenten, stads- en dorpsgezichten af te stemmen op dat van ruimtelijke ordening, evenwel met eigen accenten: de strafverzwaring wordt ingevoerd, recidivisten en zogenaamde professionelen worden harder aangepakt en de administratieve geldboete wordt ingesteld.

Tenslotte mag niet voorbijgegaan worden aan het onmiskenbare preventief effect van deze veranderingen en maatregelen op de burger, die nu wel twee keer zal nadenken vooraleer de wet-, decreet- en regelgeving op de monumenten en landschappen te overtreden.

II. MONUMENTENZORG. OMGAAN MET DE VERTROUWDE OMGEVING

II.1. INVENTARISATIE EN BESCHERMING

II.1.1. Beleidsgericht inventariseren

De inhaalbeweging die inzake inventarisatie van het bouwkundig erfgoed sinds het begin van deze legislatuur werd ingezet, is inmiddels onder meer dankzij de uitbreiding van de projectteams ter zake op kruissnelheid gekomen.

Voor wat 2002 betreft werd de inventarisatie van het bouwkundig erfgoed opgestart voor de gemeenten Wetteren en Maldegem (provincie Oost-Vlaanderen), Machelen en Vilvoorde (provincie Vlaams-Brabant), Lo-Reninge, Menen, Wevelgem en Zuienkerke (provincie West-Vlaanderen).

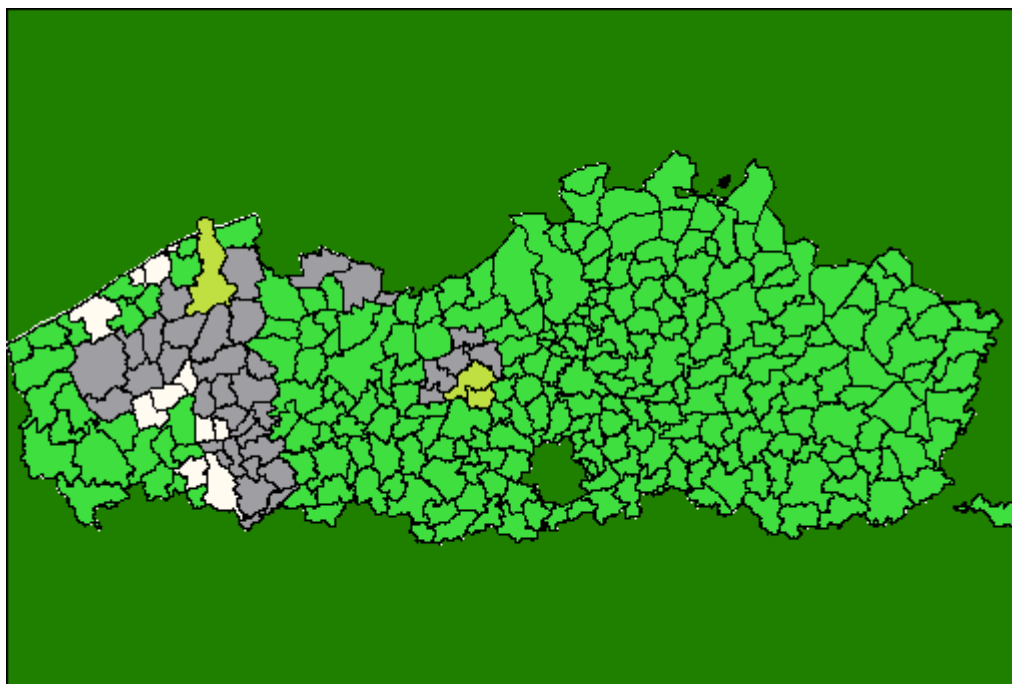
Voor Kaprijke, Lebbeke, Knokke-Heist, Blankenberge en de Brugse binnenstad (deel 2) werd de inventarisatie voltooid. Eind 2002 zal de inventarisatie afgerond zijn voor het kanton Mol (provincie Antwerpen), de kantons Bree, Maaseik, Neerpelt en Peer (provincie Limburg), kantons/arrondissementen Wetteren, Laarne, Eeklo en Maldegem (provincie Oost-Vlaanderen), Beigem (provincie Vlaams-Brabant), Menen, Zuienkerke en Lo-Reninge (provincie West-Vlaanderen). Voor wat het kanton Arendonk, de gemeenten Grimbergen, Vilvoorde, Machelen, Wemmel en de herinventarisatie van Leuven betreft, werd het veldwerk reeds afgerond. De verwerking van de hierbij bekomen gegevens zal halverwege 2003 afgerond zijn.

In 2003 zullen de arrondissementen/kantons/gemeenten Berlare, Wichelen, Sint-Laureins, Dendermonde, Zelzate en Assenede (provincie Oost-Vlaanderen), Asse, Zaventem, Kraainem, Wezembeek-Oppem, Tervuren (provincie Vlaams-Brabant), Sint-Andries, Christus-Koning, Koolkerke, Diksmuide, Spiere-Helkijn en Damme (provincie West-Vlaanderen) geïnventariseerd worden. De Oost-Vlaamse kantons Hamme en Zele zullen in 2004 afgerond worden.

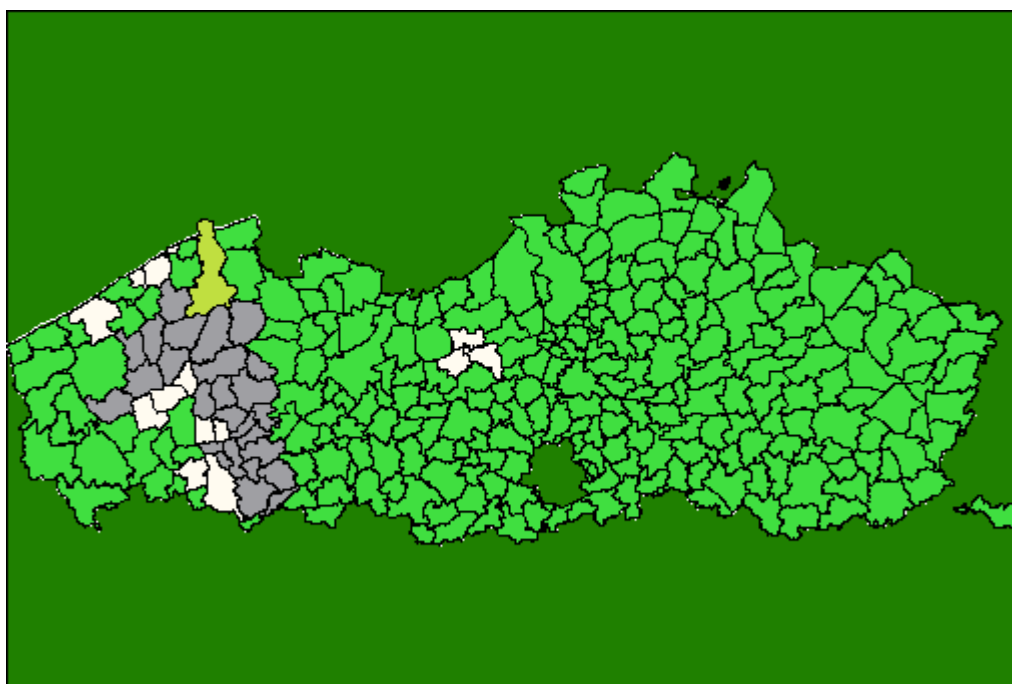
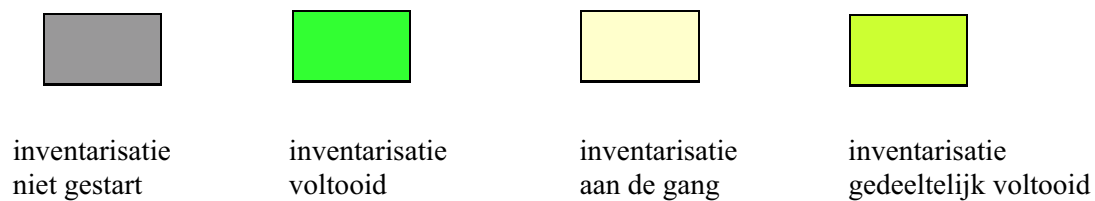
Dit betekent dat eind 2002 de provincies Antwerpen en Limburg volledig in kaart zullen gebracht zijn wat het veldwerk betreft; de uitwerking van de verkregen informatie zal ten laatste afgerond zijn in juli 2003. De provincie Oost-Vlaanderen volgt in 2004, zodat tegen die datum de inventarisatie voor gans Vlaanderen afgerond zal zijn, uitgezonderd de provincie West-Vlaanderen. Gelet op de aanzienlijke achterstand wordt voor West-Vlaanderen 2008 voorop gesteld. In deze provincie wordt de inventaris meer dan ooit meteen aan de beschermingen gekoppeld, zodat zij in 2008 op het vlak van beschermingen even ver zal staan als de andere provincies. Voor de provincie Vlaams-Brabant werd ondertussen een herinventarisatie opgestart die tegen 2008 zou moeten afgerond zijn. Het doel van deze herinventarisatie is het aanvullen en actualiseren van de bestaande inventarissen. Sinds de jaren '70 zijn immers de opvattingen en criteria omtrent inventarisatie sterk geëvolueerd. Naast de koppeling van de inventaris aan het beschermingsbeleid is tevens de implementatie van de inventaris in de gRUP's zeer belangrijk. Deze koppeling aan de gemeentelijke Ruimtelijke Uitvoeringsplannen getuigt van een pro-actief beheer.

Inmiddels werd de inventaris van het kanton Hoogstraten gepubliceerd in de reeks "Bouwen door de eeuwen heen". Het deel dat kanton Mol behandelt wordt in november verwacht. Voor de kantons Neerpelt-Peer en Maaseik-Bree is de publicatie voorzien tegen juli 2003, voor het kanton Arendonk wordt eind 2003 voorop gesteld. Voor de kantons Oudenaarde, Kruishoutem en deel twee van de Brugse binnenstad is de publicatie in voorbereiding. De inventaris van Blankenberge zal vóór eind dit jaar verschijnen volgens een nieuw procédé. Op basis van de teksten en beelden die ingevoerd werden in de inventarisdatabank van de Afdeling Monumenten en Landschappen, kan op volledig automatische wijze een pdf-document worden gegenereerd. Dit document, dat zowel in gedrukte vorm

als via de website wordt verspreid, kan vrij snel na de afronding van een inventarisatie aan de betrokkenen worden bezorgd en kan ook gemakkelijk worden geactualiseerd.

Stand van zaken inventarisatie eind 2002

Stand van zaken inventarisatie eind 2003

De inventarisatie van het instrumentaal patrimonium - in casu de orgels - werd wat het veldwerk betreft reeds voor Vlaanderen afgerond, ook het historisch onderzoek is grotendeels afgewerkt. Dit uitgezonderd de arrondissementen Mechelen en Turnhout die in 2003 zullen afgewerkt worden. Om deze informatie voor een zo breed mogelijk publiek raadpleegbaar te maken, zullen gedigitaliseerde inventarissen toegankelijk zijn via de speciale themasite over Vlaamse orgels die dit najaar door de Afdeling wordt voorgesteld. Eind 2002 zullen drie orgelinventarissen gedigitaliseerd zijn: twee ervan zijn reeds eerder in boekvorm verschenen (de arrondissementen Brugge en Oostende, provincie Antwerpen), een derde deel (arrondissementen Veurne, Ieper, Diksmuide) verschijnt in het voorjaar 2003. In de loop van 2003 wordt de digitalisering van de overige drie delen gefinaliseerd.

Wat de inventarisatie van parken en tuinen betreft, werd in 2002 werk gemaakt van de gemeenten Bever, Borgloon, Dilbeek, Galmaarden, Geetbets, Gooik, Grimbergen, Halle, Heers, Herne, Hoegaarden, Kampenhout, Kapelle-op-den-Bos, Kortenaeken, Landen, Lennik, Liedekerke, Linter, Pepingen, Roosdaal, Ternat, Tienen en Zoutleeuw. De inventarisatie van Asse, Beersel, Herent, Huldenberg, Kortenberg, Kraainem, Leuven, Londerzeel, Oud-Heverlee, Overijse, Sint-Genesius-Rode, Sint-Pieters-Leeuw, Steenokkerzeel, Wemmel, Wezembeek-Oppem en Zemst werd reeds gedeeltelijk aangevat. In 2003 komen Affligem, Hoeilaart, Kortesseem, Linkebeek, Machelen, Meise, Merchtem, Opwijk, Tervuren, Tongeren, Wellen en Zaventem aan de beurt. Deze inventarisatie resulteerde reeds in de publicatie van het eerste deel "Historische tuinen en parken van Vlaanderen", waarin de gemeenten Holsbeek, Lubbeek en Tielt-Winge opgenomen werden. De publicatie van de delen twee (arrondissement Hasselt-Sint-Truiden) en drie (Bierbeek, Boutersem en Glabbeek) wordt voorzien voor 2003.

In 2002 werden via uitbesteding een aantal thematische inventarissen opgestart, zoals "*Ontwikkeling en implementatie van een methodologie voor de monumentenzorg van het kerkelijk architecturaal patrimonium in Vlaanderen (1800-1914)*". De hieraan gekoppelde inventarisatie van neogotische kerkgebouwen gaf inmiddels de aanzet tot het opstarten van de beschermingsprocedure voor een dertiental neogotische bedehuizen van internationaal belang. De verdere inventarisatie moet in 2003 leiden tot een definitieve lijst van beschermenswaardige kerkelijke neogotische complexen. In samenwerking met de provincie West-Vlaanderen werd eveneens een project opgezet ter inventarisering van de materiële getuigenissen uit de Eerste Wereldoorlog in West-Vlaanderen, waarvan het onderzoek tot 2004 loopt. De samenwerking die in 2002 met de provincie West-Vlaanderen werd opgestart met betrekking tot de inventarisatie van het vlaserfgoed, een project van twee jaar, wordt in 2003 verdergezet. In 2003 wordt tevens een project rond het oeuvre van architect Huib Hoste uitbesteed.

II.1.2. Bescherming, een belangrijk beheersinstrument

Daar doorheen de jaren de link tussen het inventariseren en het beschermen zoek was geraakt, wordt de inhaalbeweging inzake inventarisatie vanaf 1999 ook onvoorwaardelijk verbonden aan een versneld beschermingsbeleid. Dankzij dit geactiveerd beschermingsbeleid is het aantal beschermde monumenten inmiddels in 2001 gestegen tot 7086 monumenten. In de eerste helft van het jaar werden globale beschermingen afgerond voor 434 items en ingezet voor 198 items.

De hierna volgende lijst geeft een beeld van de belangrijkste voorlopige en definitieve beschermingen in 2002:

Blankenberge	17 monumenten (procedure ingezet)
Brugge	132 monumenten + 1 dorpsgezicht
Diest	58 monumenten + 7 stadsgezichten (procedure ingezet)
Kaprijke	20 monumenten (procedure ingezet)
Kortrijk	81 monumenten + 1 stadsgezicht (procedure ingezet)
Kruishoutem	43 monumenten

Roeselare	21 monumenten + 1 stadsgezicht (procedure ingezet)
Tongeren	30 monumenten + 7 dorps- en 8 stadsgezichten (procedure ingezet)

Naast deze gebiedsgebonden beschermingen, grotendeels volgend uit de actieve koppeling van de beschermingen aan de voortschrijdende inventaris, werden ook een aantal thematisch gegroepeerde beschermingsprocedures ingezet. Voor de volgende items werd een beschermingsprocedure ingezet of afgerond: 13 items uit het oeuvre van architect Renaat Braem, 7 kastelen uit het kanton Westerlo, 20 orgels uit de provincie Limburg, 11 bruggen te Brugge, 41 pastorieën in het kanton Aalst en 18 in het kanton Oudenaarde, evenals 5 cinema's te Antwerpen.

In 2003 zullen items uit de inventarisatie van de arrondissementen/kantons/gemeenten Berlare, Wichelen, Sint-Laureins, Dendermonde, Zelzate en Assenede (provincie Oost-Vlaanderen), Asse, Zaventem, Kraainem, Wezembeek-Oppem, Tervuren (provincie Vlaams-Brabant), Sint-Andries, Christus-Koning, Koolkerke, Diksmuide, Spiere-Helkijn en Damme (provincie West-Vlaanderen) voor bescherming aan bod komen.

II.2. OMGAAN MET AUTHENTICITEIT, EEN PERMANENTE KWALITEITSZORG

II.2.1. Monumentenzorg, een collectieve zorg

Op dit ogenblik wordt, onder andere naar aanleiding van de herschikking van de bevoegdheden binnen de archeologie-, monumenten - en landschapszorg, naar analogie van andere sectoren een beroeps- of *tweede opinie*-procedure uitgewerkt. Met deze maatregel wordt het beleid verder geobjectiveerd en bijgevolg een groter maatschappelijk draagvlak aangemeten. Op deze wijze wordt tevens een meerwaarde gecreëerd door een hechte samenwerking tussen BRON en de Afdeling.

II.2.2. Onderhoud als sleutel tot behoud

Reeds in het Charter van Venetië, het internationale basishandvest inzake monumentenzorg uit 1964, werd het belang van het regelmatig onderhoud van monumenten als essentiële voorwaarde voor hun behoud aangestipt. Een goed onderhoud voorkomt restauratie, die, hoe professioneel ze ook wordt uitgevoerd, steeds de oorspronkelijkheid van het monument aantast. Onderhoud stimuleren en aldus restauratie voorkomen is een basiskennmerk van een kwaliteitsvolle monumentenzorg.

In Vlaanderen wordt onderhoud van beschermde gebouwen op twee manieren in de hand gewerkt. Enerzijds is er de financiële ondersteuning van onderhoudswerken in de vorm van de onderhoudspremie; daarnaast reikt de overheid via Monumentwacht Vlaanderen de burger reeds sinds 10 jaar ook op praktisch vlak de hand.

25% van de eigenaars van beschermd erfgoed in Vlaanderen heeft zich op vrijwillige basis aangesloten bij Monumentenwacht. Sinds de oprichting werden reeds een 7000-tal inspecties uitgevoerd. Hoewel de bouwtechnische rapportering door de 34 bouwkundige monumentenwachters op dit ogenblik nog overheerst, is het de bedoeling deze rapportering ook op andere vlakken uit te breiden. Zo gaan momenteel in drie provincies monumentenwachters-interieur mee op pad. Deze werking wordt ook voor de twee overige provincies georganiseerd.

In de toekomst zou het werkerterrein van Monumentenwacht nog verbreed kunnen worden door het aantrekken van specialisten inzake industrieel erfgoed, landschappen of archeologie. Ook op die vlakken kan een aanzet tot onderhoud, gekoppeld aan de uit de inspecties voortvloeiende monitoring van de toestand van het erfgoed, bijdragen tot het behoud en tot het vermijden van restauratiewerkzaamheden.

Concreet verrichten de monumentenwachters inspecties ter plaatse in beschermde monumenten en doen zij er vaststellingen omtrent de staat waarin de gebouwen zich bevinden – uit de inspecties vloeien rapporten voort waarin een beeld wordt geschetst van de huidige bouwfysische toestand en adviezen inzake correct onderhoud gegeven worden. Het inspectieverslag van Monumentenwacht vervult daarnaast een cruciale rol bij de premieaanvraag voor onderhoudswerken.

Deze monitoring kan een belangrijke beleidsondersteuning betekenen voor de Afdeling Monumenten en Landschappen. De doorstroming van gegevens geeft ten allen tijde een beeld van de instandhoudingsvoorwaarden van deze monumenten en is een basisvoorwaarde om te komen tot een beheersdossier per beschermd monument. Monumentenwacht start dan ook in 2003 met het opmaken van een toestandrapport bij elke bescherming. Deze toestandrapporten zullen ons toelaten om een concreet beeld te krijgen van de effectieve toestand van ons beschermd patrimonium en bijgevolg ook de daarmee samengaande restauratielast.

Daarnaast werd op maat van elk geïnspecteerd gebouw een onderhoudsdraaiboek ontwikkeld, waardoor een onderhoudsplanning mogelijk wordt op lange en middellange termijn. Op basis van deze planning kunnen onderhoudscontracten worden afgesloten met uitvoerders van onderhoudswerken, die dan gefinancierd kunnen worden met een onderhoudsenveloppe. Deze enveloppes moeten voor grote monumenten tevens het administratieve werk dat het aanvragen van de jaarlijkse onderhoudspremie met zich meebrengt, in belangrijke mate verlichten. Eenmaal het monumentendecreet van 1976 in die zin is aangepast, zal in de loop van 2003 via een geëvalueerde onderhoudspremiereregeling aan deze opties uitvoering gegeven worden.

II.2.3. Naar een meer uniforme aanpak van restauraties

Wanneer restauratieve ingrepen onafwendbaar zijn is het zaak te waken over de kwaliteit van de restauratie. De restauratiepremiereregeling werd dan ook aangepast, waarbij de klemtoon ligt op de kwaliteitsbewaking. De pijlers waarop dit steunt zijn de selectie van de ontwerper enerzijds en de selectie van de uitvoerder anderzijds. Tevens wordt aan verenigingen, die een monument in eigendom of erfpacht hebben en als hoofddoelstelling hebben dit monument te restaureren en te ontsluiten voor het publiek, bijzondere financiële steun verleend.

Een belangrijk project dat in 2002 werd opgestart, is de restauratie van het strandgebouw te Zemst – Hofstade. Dit gebouw dient het Sportmuseum te huisvesten. De v.z.w. Sportmuseum Vlaanderen draagt het project Sportmonium, samen met de v.z.w. Vlaamse Volkssport Centrale. De Vlaamse Volkssport Centrale (1980) bestudeert en promoot de traditionele sporten. Het Sportmuseum Vlaanderen (1985) ontwikkelt een museologische werking rond de sport in de breedste zin.

Een omvangrijk project vond plaats te Brugge, waar ter gelegenheid van *Brugge Culturele hoofdstad van Europa*, in 2002 een uitgebreide restauratiecampagne van het historisch erfgoed werd uitgevoerd, waarbij zowel de stad Brugge, de provincie West-Vlaanderen als de Afdeling Monumenten en Landschappen samenwerkten. De historische stad Brugge is inmiddels ook op de lijst van het werelderfgoed opgenomen, wat de betekenis van deze campagne nog vergrootte. Deze restauratiecampagne spitste zich toe op een aantal Brugse landmerken of bakens zoals de O.-L.V.-kerk en het begijnhof. Ook in het Brugse stadshart vonden een aantal belangrijke restauraties plaats, met name op de Burg, waar de bouwstijl varieert van Romaanse bouwkunst tot classicisme. Tevens werden een aantal in een monument gevestigde cultuurlocaties onder handen genomen, zoals de Koninklijke Stadsschouwburg, de Stedelijke Academie en het Conservatorium.

In 2002 werd tevens gestart met de restauratie-enveloppes. Voor belangrijke monumenten die een grootschalige restauratiecampagne in het vooruitzicht hebben, wordt een termijnplanning opgesteld. Deze planning laat een spreiding van de budgetten toe. Per provincie werd een project geselecteerd. Belangrijkste keuzes zijn ongetwijfeld de restauratie van de Antwerpse kathedraal en de basiliek van Halle.

Wil monumentzorg een maatschappelijk relevante rol vervullen, dan dient zij zich ook te bekommeren om de (her) integratie van het historisch erfgoed in de samenleving. Een geslaagde integratie is immers de beste verzekering voor een goede instandhouding van het monument, daarom maakt de nieuwe restauratiepremieregeling het mogelijk om restauratie- en huisvestingspremies op een geïntegreerde wijze in te zetten. Hierdoor wordt, veel beter dan in het verleden, de mogelijkheid voorzien om sociale wooneenheden te integreren in beschermde of voor bescherming in aanmerking komende panden die daartoe de vereiste draagkracht hebben. Bij deze zogenaamde ruiterprojecten gaat het in regel om kleinschalige projecten die een betere maatschappelijke integratie toelaten. Zo zal in het West-Vlaamse Gistel een dergelijk project van start gaan rond de voormalige herberg 'De Godelieve'. Deze 17de-eeuwse herberg met omliggende gronden krijgt een herbestemming tot bejaardenflats. Via een selectieprocedure georganiseerd door de Vlaamse Bouwmeester zal kortelings een ontwerper aangeduid worden.

Tot op vandaag bestaat er nog geen uniform typebestek voor restauratieopdrachten. Gezien het feit dat de restauratiesector een sector in voortdurende ontwikkeling is en er dus gedurig nieuwe technieken en materialen in voege raken terwijl andere terug verdwijnen, zal in 2003 werk gemaakt worden van een geheel van richtlijnen inzake bestek voor restauratie. Uit deze *richtlijnen* - want alle situaties in kaart brengen is in dit geval onmogelijk - kan dan voor elke nieuwe restauratieopdracht een bestek op maat gedistilleerd worden. Een eerste versie zal nog in 2003 via de webstek www.monument.vlaanderen.be wereldwijd gemaakt.

II.2.4. Vakmanschap, een noodzaak voor kwaliteitsvolle restauraties

In 2001 werd voor het eerst een niet gesplitst krediet van 125.000 Euro ingeschreven voor de invulling van vormingsbehoeften in verband met de bevordering van het vakmanschap ten behoeve van werkzaamheden aan beschermde monumenten. Dit budget werd toen verdeeld over 3 projecten.

In 2002 werd omwille van de efficiëntie slechts één begunstigde, de v.z.w. Eucora, gekozen om als coördinator voor activiteiten rond vormingsbehoeften ter bevordering van het vakmanschap op te treden. Voor 2003 is het de bedoeling om verder te gaan op de ingeslagen weg. De ervaring van de voorbije twee jaren leert dat de subsidie voor vakmanschap aan de bron ligt van tal van initiatieven in het veld. Er is een actieve samenwerking gegroeid tussen verschillende nationale (o.a. Eucora v.z.w., ECR v.z.w., Archonaut v.z.w., Paix-Dieu) en internationale opleidingscentra (o.a. via het RESTECO project binnen het Europese Equal programma). Ook is de interesse van het ruimere publiek voor het ambachtelijke vakmanschap in hoge mate aangewakkerd door de via deze subsidie ontwikkelde opleidingen, de sensibiliserende publicaties, de informatieve CD-ROMS en de georganiseerde colloquia.

II.3. NAAR EEN PRO-ACTIEF BEHEER IN DE MONUMENTENZORG

Een nieuw initiatief dat door de Afdeling Monumenten en Landschappen in 2003 zal ontwikkeld worden betreft het uitwerken, in samenspraak met de betrokken partners en in de eerste plaats de gemeenten, van beheersovereenkomsten inzake monumenten, stads- en dorpsgezichten en landschappen. Deze beheers- of herwaarderingsplannen zullen via een aanpassing van de onderhoudspremieregeling in 2003 mogelijk gemaakt worden. Het doel van deze beheersovereenkomsten, waarin een aantal voorschriften opgenomen worden, bestaat er in de betrokken gemeenten de mogelijkheid te bieden om mee vorm te geven aan dit beheer. Op die manier wordt het in de toekomst mogelijk dat een gemeente, wanneer er werken aan een monument, stads- of dorpsgezicht of landschap dienen uitgevoerd te worden, zelf, op basis van de opgestelde beheerscontracten, advies aan de betrokken eigenaar verstrekt. Zo werd bijvoorbeeld in Alken, waar op basis van de voltooide inventaris een aantal beschermingsdossiers van panden met vakwerkbouw

werden ingediend, overeengekomen tussen de Afdeling en de gemeente dat het resterende patrimonium in vakwerkbouw door de gemeente zal beheerd worden.

In 2003 zal de Afdeling, om ter zake zelf empirische kennis op te doen, in iedere provincie zelf een casus uitwerken. Deze ervaring zal dan worden meegenomen in de vooropgestelde evaluatie van de onderhoudspremieregeling.

Prioriteit krijgt ook de implementatie van de inventaris 'BOUWEN DOOR DE EEUWEN HEEN' in de gRUP's. Pas door de onroerende erfgoedwaarden te integreren in het ruimtelijke planningsbeleid, kan met betrekking tot de stads- en dorpsgezichten en de monumenten een pro-actief beheer gerealiseerd worden.

II.4. VAREND ERFGOED

Met het decreet van 29 maart 2002 werd de decretale basis voor het varend erfgoed gelegd. Via dit decreet kunnen de nodige stimulansen gegeven worden om het beschermenswaardig varend erfgoed voor de toekomst te behoeden. In 2003 zal dan ook voor een eerste selectie van waardevolle varende monumenten de beschermingsprocedure ingezet worden. Tevens zal werk gemaakt worden van de vereiste uitvoeringsbesluiten teneinde dit decreet wat het beheersluik betreft operationeel te maken.

II.5. VLAAMS ERFGOED IN INTERNATIONALE CONTEXT

II.5.1. *Vlaams werelderfgoed, een stand van zaken*

België werd pas op 24 juli 1996 het 147ste lid van de Unesco-Conventie betreffende de bescherming van het cultureel en natuurlijk werelderfgoed. Thans zijn 172 landen lid. De wereldlijst telt vandaag 730 ingeschreven sites, waarvan 563 culturele, 144 natuurlijke en 23 gemengde, gelegen in 125 landen.

Vlaanderen slaagde er sinds 1996 in om een reeks belangrijke Vlaamse monumenten op de wereldlijst te plaatsen: de groep van dertien representatieve Vlaamse begijnhoven in december 1998 te Kyoto, 24 Vlaamse belforten in december 1999 te Marrakech en het historisch stadscentrum van Brugge in december 2000 te Cairns.

Het Comité van het werelderfgoed heeft inmiddels vastgesteld dat de Europese culturele sites oververtegenwoordigd zijn. Zo hebben Europa en Noord-Amerika 56% of meer dan de helft van de inschrijvingen, Afrika heeft er 5%, de Arabische Staten 8%, Azië en de Pacific 18%, Latijns-Amerika en de Caraïben 13%. Daarom heeft het Comité van het werelderfgoed beslist om gedurende twee jaar slechts sites van landen die nog geen of slechts één site op de lijst hebben, in te schrijven.

De Vlaamse regering heeft van deze pauze gebruik gemaakt om haar indicatieve lijst te actualiseren. De indicatieve lijst bevat sites die een land kan voordragen voor een definitieve inschrijving. Op de vroegere indicatieve lijst, aanvaard door de Unesco, stonden behoudens de inmiddels ingeschreven begijnhoven, belforten en het historisch stadscentrum van Brugge, nog het oude stadscentrum van Gent en voor Antwerpen de kathedraal en het stadhuis met hun omgeving.

De voorgestelde sites de "Historische kern van Antwerpen, van de Schelde tot de oude omwalling van omstreeks 1250", "De middeleeuwse kern of de Kuip van Gent" evenals "de Westhoek, relict van de Eerste Wereldoorlog", "Museum Plantin-Moretus, Vrijdagmarkt 22, Antwerpen" en "Leuven, universiteitsgebouwen, een zes eeuwen oude aanwezigheid in de historische binnenstad", werden ingeschreven op de geactualiseerde indicatieve lijst. In 2003 zal voor deze sites een inhoudelijk onderbouwd dossier opgesteld worden met het oog op een definitieve inschrijving op de lijst van het werelderfgoed.

II.5.2. Een actieve inbreng op Europees vlak

Ook op Europees vlak vervult de Afdeling Monumenten en Landschappen een actieve rol in de sensibilisering en verspreiding van informatie betreffende ons erfgoed: zo werkt zij mee aan het HEREIN-project. Dit Heritage Information Network-project (HEREIN) werd in 1998 gelanceerd op initiatief van de Europese Gemeenschap, met als doel een permanent informatienetwerk over erfgoed ter beschikking te stellen van de verschillende nationale en internationale overheden, experts en onderzoekers die zich bezighouden met de erfgoedzorg. Sinds 1999 is ook de Afdeling Monumenten en Landschappen actief bij dit project betrokken. Zo stelt ze onder meer haar informaticakennis ten dienste van de uitbouw van de HEREIN-website.

In een internationale samenwerking, waarbij Vlaanderen een voortrekkersrol speelde, werd een virtuele tentoonstelling rond orgels in België en Frankrijk georganiseerd. Vanuit haar rol binnen de Raad van Europa en het Vlaams Comité van ICOMOS, heeft Vlaanderen tevens een project gelanceerd rond de informatie van het periodiek rapport rond het werelderfgoed, waarbij de Arabische regio als pilootproject zal fungeren.

III. LANDSCHAPSZORG. OMGAAN MET CULTUURWAARDEN IN DE OPEN RUIMTE

III.1. DECREET ERFGOEDLANDSCHAPPEN – STAPPEN NAAR DE HERWAARDERING VAN DE LANDSCHAPSZORG EN DE INTEGRATIE IN DE RUIMTELIJKE ORDENING

Op 20 oktober 2000 keurde de Raad van Europa in Firenze de landschapsconventie goed, die mee door België werd ondertekend. In heel Europa bestaat immers een groeiende tendens om de identiteit van landschappen te gaan bewaren en herstellen. Hierbij is het erfgoed- of cultuurhistorisch aspect erg belangrijk – naast het natuurlijk aspect, daar waar nog echte natuurlandschappen voorkomen. In Vlaanderen overheersen de historische cultuurlandschappen, wat ertoe leidde het cultuurhistorisch aspect te nemen als uitgangspunt voor het beleid. Daarnaast werd op Europees vlak het belang aangevoeld van de integratie van de landschapszorg in de ruimtelijke ordening.

De bestaande wetgeving betreffende de landschapszorg kan verbeterd worden om de nieuwe, waardevolle tendensen op Europees niveau ten gevolge van het Landschapsverdrag van 20 oktober 2000 (Firenze) beter te kunnen opvolgen. Deze vaststelling liet de nood voelen aan een nieuw decreet 'Erfgoedlandschappen'. Dit decreet werd in de loop van 2002 uitgewerkt en in juli 2002 principieel goedgekeurd door de Vlaamse regering. Het ligt momenteel ter advies voor bij de SERV en de MINA-raad. Indien het decreet in de loop van 2003 goedgekeurd zou worden en kan met de toepassing ervan nog dat zelfde jaar van start worden gegaan .

Nieuw voor de landschapszorg wordt dan het behoud van erfgoedlandschappen, via de tussenstap van aanduiding van ankerplaatsen. Enerzijds is het de bedoeling door algemene decretale voorschriften een juridisch kader te scheppen voor het behoud van en de zorg voor de landschapskenmerken en landschapswaarden van ankerplaatsen en erfgoedlandschappen. Anderzijds moet de aanduiding van de ankerplaatsen medebepalend zijn voor het behoud van die kenmerken en waarden bij het opstellen van ruimtelijke uitvoeringsplannen die geheel of gedeeltelijk in ankerplaatsen gelegen zijn. Vanaf de opname in de ruimtelijke uitvoeringsplannen worden deze ankerplaatsen erfgoedlandschappen genoemd.

Op die manier wordt een integratie van de landschapszorg in de ruimtelijke ordening voorgestaan.

In 2003 zullen de bijhorende uitvoeringsbesluiten m.b.t. schaderegeling en de voorlopige aanduiding van ankerplaatsen worden voorbereid.

Daarnaast zal Afdeling Monumenten en Landschappen in het kader van de integratie van de landschapszorg in de ruimtelijke ordening verder actief meewerken aan de afbakening van de tweede fase van het VEN. Zo wordt er zorg voor gedragen dat de landschapswaarden vertaald worden in de ruimtelijke plannen voor het buitengebied en wordt de afdeling actief betrokken bij dit belangrijke administratieoverschrijdende project.

III.2. BELANGRIJKE WIJZIGINGEN IN HET LANDSCHAPSDECREET

Het is de bedoeling het beleid inzake landschapszorg in te bedden in de ruimtelijke ordening, wat een vereenvoudiging van de huidige regelgeving zou betekenen en bovendien de rechtszekerheid zou bevorderen. De volledige afronding van de ruimtelijke uitvoeringsplannen zal echter nog 10 à 15 jaar op zich laten wachten, zodat de integratie van de landschapszorg in het ruimtelijk uitvoeringsbeleid slechts stapsgewijs kan worden doorgevoerd.

Daarnaast wordt er nog steeds gewerkt met het decreet van 16 april 1996 houdende de bescherming van landschappen. Om op basis van dit decreet toch al tot een meer integrale landschapszorg te komen, werden het voorbije jaar enkele belangrijke wijzigingen doorgevoerd, die zijn opgenomen in het decreet van 21 december 2001 tot wijziging van het landschapsdecreet. Zo werd het beheersluik

vereenvoudigd, werden de door het decreet voorziene beschermingsbesluiten doeltreffender gemaakt en werd een regeling voor de voor het landschap karakteristieke gebouwen uitgewerkt.

Het decreet van 21 december voorziet eveneens in maatregelen voor de algemene landschapszorg in het hele Vlaamse Gewest. Hiertoe worden verschillende initiatieven voorgesteld, waarbij een beroep kan worden gedaan op de medewerking van andere overheden of privaatspersonen. Bij het uitwerken van deze initiatieven spelen zowel de landschapsatlas als de landschapskenmerkenkaart een belangrijke rol.

Zo voorziet het landschapsdecreet ondermeer de mogelijkheid in het kader van beheersovereenkomsten tot een financiële bijdrage voor maatregelen met het oog op het behoud, het herstel of de ontwikkeling van de cultuurhistorische of esthetische waarde voor relictten van de traditionele landschappen uit de landschapsatlas.

III.3. VERDERE AANZETTEN VOOR DE ALGEMENE LANDSCHAPSZORG

De maatregelen voor algemene landschapszorg die in het gewijzigde landschapsdecreet vervat zitten werden in de loop van het voorbije jaar verder op punt gesteld.

Beheersovereenkomsten

In 2003 zal effectief van start worden gegaan met de uitvoering van de beheersovereenkomsten van het hoofdstuk 'milieumaatregelen voor de landbouw' uit het Programma voor Plattelandsontwikkeling (POP). Zo zullen de aanvullende subsidies voor de kleine landschapselementen in de relictzones vanaf volgend jaar worden uitgekeerd.

Regionale landschappen

De werking van de regionale landschappen komt stilaan op kruissnelheid, waarbij de landschapsgroepen en de landschapsteams effectief op het terrein werkzaam zijn. Deze landschapsteams zijn uitgerust voor beheer, herstel en aanleg van landschapselementen in de regionale landschappen en voor het herstel van kleine landelijke monumentjes (architectura minor). Belangrijk is dat voor het uitvoeren van de landschapswerken werd samengewerkt met de bestaande sociaal-economiebedrijven. Zo wordt streekgebonden sociale werkgelegenheid gestimuleerd. In 2003 zullen 9 regionale landschappen betoelaagd worden, waarvan 8 inclusief voor het project 'landschapsteams'. Regionaal Landschap Houtland zal in 2003 voor het eerst betoelaagd worden voor een werking inzake algemene landschapszorg.

Milieuconvenanten

Ook van de integratie van het luik landschapszorg in de milieuconvenant 'Samenwerkingsovereenkomst Milieu als opstap naar duurzame ontwikkeling', een initiatief uitgaande de minister bevoegd voor Landbouw en Leefmilieu dat sinds dit jaar in voege is getreden, werd verder werk gemaakt. Het financiële deel i.v.m. landschap zal in 2003 van start gaan. Vanaf dat ogenblik kunnen projecten van gemeenten en provincies in het kader van landschapszorg betoelaagd worden.

III.4. IMPLEMENTATIE VAN HET GEWIJZIGD LANDSCHAPSDECREET IN HET KADER VAN EEN PRO-ACTIEF BEHEER

III.4.1. Uitvoeringsbesluiten bij het gewijzigd landschapsdecreet

Voor de efficiënte uitvoering van het landschapsdecreet bleken in de praktijk drie uitvoeringsbesluiten noodzakelijk. Hiervoor werden in de loop van 2002 ontwerpen opgemaakt.

De drie besluiten worden in onderstaande paragrafen kort toegelicht.

Het *'Ontwerp van besluit tot instelling van een premiestelsel voor beschermde landschappen'* legt de uitvoeringsmodaliteiten vast voor de opmaak van landschapsbeheersplannen en voor de uitwerking van het premiestelsel ten behoeve van de uitvoering van het beheer in beschermde landschappen. De klemtoon ligt hierbij op de landschapsbeheersplannen, waarbij een subsidie van 80% wordt voorzien voor het opstellen van het plan en waarbij de uitvoering ervan voor 70% wordt betoelaagd. Onderhouds- en instandhoudingwerken zonder beheerplan worden voor 40% betoelaagd.

Het *'Ontwerp van besluit betreffende de oprichting, de samenstelling en de werking van de beheerscommissies voor beschermde landschappen'* omschrijft de uitbreiding van de taakstelling van de beheerscommissies.

Het *'Ontwerp van besluit van de Vlaamse regering tot wijziging van het besluit van de Vlaamse regering van 3 juni 1997 houdende algemene beschermingsvoorschriften, advies en toestemmingsprocedure, instelling van een register en vaststelling van een herkenningsteken voor beschermde landschappen'* regelt onder meer de werkbare toepassing van het landschapsdecreet ten gevolge van de arresten van de Raad Van State.

De drie ontwerpen werden in september 2002 principieel goedgekeurd door de Vlaamse regering en het advies van de Raad van State werd ingewonnen. In 2003 wordt met de effectieve uitvoering van deze besluiten van start gegaan.

III.4.2. Het bestendigen van het beschermingsbeleid

Het beschermingsbeleid dat tot op heden werd uitgebouwd wordt voortgezet. In 2002 werden 5 landschappen beschermd en werd voor 5 landschappen de procedure ingezet. In 2003 zullen 4 landschappen worden beschermd. Voor 8 landschappen zal de beschermingsprocedure worden ingezet.

III.4.3. Oplossingen voor knelpunten met planologische bestemmingen bij beschermingen

Bij de huidige beschermingen en ook voor landschappen die reeds vele jaren geleden beschermd werden, treden jammer genoeg soms conflicten op tussen de doelstellingen als beschermd landschap, die uiteraard welbepaalde implicaties hebben en de bestemmingen die opgelegd worden door de ruimtelijke uitvoeringsplannen en de plannen van aanleg in het kader van de wetgeving op de ruimtelijke ordening. Ingevolge artikel 12 van het landschapsdecreet, mag een bescherming echter geen bestemming op het gewestplan onmogelijk maken – wat de bescherming van bepaalde landschappen of delen van landschappen soms onmogelijk maakt. Zo is een deel van het landschap rond de Trappistenabdij van Westmalle grotendeels ingekleurd als woongebied. Voor een aantal dergelijke dossiers wordt reeds ad hoc een oplossing gezocht. Op termijn zal in overleg met de minister bevoegd voor Ruimtelijke Ordening een systematische oplossing gezocht worden voor die gebieden waar knelpunten met planologische bestemmingen bij bescherming bestaan en waarbij de landschapswaarden echt overheersen, zoals het noordelijk deel van de Defensieve Dijk te Antwerpen, de “Grote Moeren” in Veurne - De Panne, het zuidelijk eiland te Bornem, de Walraversijdesite te Oostende, de Broekelei te Keerbergen,...

III.4.4. Pro-actief beheer

De Afdeling Monumenten en Landschappen moet een actieve rol spelen als katalysator, die ervoor zorgt dat de uitvoering van de beheersplannen voor de beschermde landschappen effectief wordt doorgevoerd. De know-how die binnen de afdeling werd opgebouwd, moet effectief ingezet worden op het terrein, ter ondersteuning van de werking die door gemeenten, andere overheden en particulieren wordt uitgebouwd. In 2003 zal per provincie 1 beheersplan uitgewerkt worden als voorbeeld.

III.5. ACTIEF BEHEER : NIEUWE INITIATIEVEN INZAKE BOOMVERZORGING

De afdeling Monumenten en Landschappen beschouwt boomverzorging als een belangrijk facet van haar erfgoedbeheer. In eerste instantie dient, uitgaande van een inventarisatie van waardevolle bomen en boomgroepen men te komen tot een efficiënt beleid rond 'Monumentale bomen en struiken'. Er zal nagegaan worden in hoeverre de bestaande wetgeving afdoend is. Na bescherming blijft vaak een goed beheer van de monumentale boom achterwege. Er zal nagegaan worden hoe dit beheer doelmatiger en efficiënter kan georganiseerd worden.

In 2003 zullen de verschillende mogelijkheden m.b.t. opleiding tot boomverzorger en overlegplatform tussen alle diensten en verenigingen die betrokken zijn bij het kwaliteitsvol onderhoud van de zogenoemde 'houtige gewassen met een erfgoedwaarde' verder onderzocht worden.

III.6. BELEIDSONDERSTEUNENDE STUDIES

III.6.1. Naar een verfijning van de landschapsatlas en de landschapskenmerkenkaart

Zowel de landschapsatlas als de landschapskenmerkenkaart werden in de loop van 2001 op punt gesteld. De ruimtelijke landschapskenmerkenkaart werd ontwikkeld als een antwoord op de vraag uit het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, namelijk welke landschapselementen als ruimtelijk structurerend beschouwd moeten worden op bovenlokaal niveau. Beide werkinstrumenten zullen stilaan een actieve rol toebedeeld krijgen bij de stimulering van de algemene landschapszorg, zoals die werd voorgesteld in het gewijzigde landschapsdecreet. Het inzetten van de landschapsatlas en de landschapskenmerkenkaart, in het kader van het landschapsbeleid en met het oog op de integratie in de ruimtelijke ordening, zal echter een verfijning van beide documenten vragen, die in de loop van de komende jaren systematisch zal worden doorgevoerd.

Door de landschapsatlas, die een eerder historisch karakter heeft en de landschapskenmerkenkaart, die het ruimtelijk aspect benadrukt, te combineren, ontstaat een geïntegreerde landschapskenmerkenkaart. Voegt men daar nog eens het visuele en het beleavingsaspect van landschappen aan toe, dan ontstaat de globale landschapskwaliteitenkaart Vlaanderen.

In de loop van het afgelopen jaar werd nagegaan hoe die twee aspecten konden worden ingevuld bij de landschapsinventarisatie. De eerste twee delen van de landschapsinventarisatie zijn uitgevoerd, m.n. de landschapsatlas en de landschapskenmerkenkaart. In 2003 zal de opmaak van de geïntegreerde landschapskenmerkenkaart aangevat worden, zodat deze begin 2004 afgerond zal zijn.

III.6.2. Wetenschappelijk onderzoek ten dienste van een pro-actief landschapsbeheer

In 2002 zal de afdeling Monumenten en Landschappen een onderzoeksopdracht aan K.U.Leuven geven met als titel '*De bossen van het Land van Turnhout : een historische ecologie*'. De studie vormt in feite een verlengstuk van de publicatie '*Bossen van Vlaanderen. Een historische ecologie*', die in 1993 verscheen. De bevindingen van de studie hadden belangrijke implicaties voor het huidige bosbeheer. Vlaanderen omvat echter meer dan het gebied van het voormalige graafschap – de conclusies van de studie zijn dus niet zomaar uitbreidbaar tot alle huidige Vlaamse bossen. Het Kempense Land van Turnhout is in die zin een interessant studieobject. De bijzonder arme gronden hier en de verschillende bestuurlijke geschiedenis maken een vergelijking met het Graafschap Vlaanderen moeilijk. Deze studie loopt gedurende 8 maanden en zal in 2003 beëindigd zijn.

III.6.3. Proefprojecten integratie erfgoedzorg in de ruimtelijke planning

Om een methode uit te werken waarbij het landschap als integratiekader voor de ruimtelijke planning beschouwd wordt, wordt met 2 gemeenten een proefproject uitgewerkt, gebruikmakend van de bestaande landschapsinventarissen.

Het proefproject i.s.m. de gemeente Holsbeek om een landschapsonderzoek uit te voeren in het kader van de opmaak van het gemeentelijk structuurplan is in 2002 uitgevoerd. Daarnaast wordt samen met de stad Halle, een kleine stad met heel wat bouwkundig erfgoed en nog veel open ruimte, een tweede proefproject voor integratie van erfgoedzorg in de ruimtelijke planning uitgevoerd. Dit project is gestart eind 2002 en zal beëindigd worden in 2003.

De resultaten van beide projecten moeten resulteren in een aanbeveling voor andere structuurplannen.

IV. HET VERHAAL VAN ONZE BODEM. ARCHEOLOGIE EN ARCHEOLOGISCHE MONUMENTENZORG

IV.1. CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS. BELEIDSINFORMATIE VOOR INTEGRATIE.

Het archeologisch erfgoed laat zich in zeer veel gevallen niet aflezen op het maaiveld. Ten behoeve van een geïntegreerd én preventief beheer van dit patrimonium is dan ook een ver doorgedreven inventarisering van de archeologische cultuurwaarden in de bodem vereist. De Centrale Archeologische Inventaris, kortweg 'CAI' genoemd, is een inventaris van alle archeologische sites in Vlaanderen waarvan het bestaan geweten is en waarvan de gegevens aan GIS-Vlaanderen worden gelinkt. De doelstelling van dit project is om een internetgebaseerde inventaris op te bouwen met een databank- en een GIS-component, die aangevuld en geraadpleegd kan worden door de verschillende partners. Zonder passende beleidsinformatie in de vorm van een centrale archeologische inventaris blijft de archeologische monumentenzorg een casuele aangelegenheid, waardoor een positieve integratie van het archeologisch erfgoed als ruimtelijke cultuurwaarde in het ruimtelijke beleid onmogelijk is.

Omwille van de druk op de ruimte dient in Vlaanderen, net zoals in de ons omringende regio, bij prioriteit werk gemaakt van een structureel, gebiedsdekkend archeologisch erfgoedbeheer. In nauw overleg met het samenwerkingsverband dat daartoe met de andere actoren in het archeologische veld in de loop van 2001 werd opgezet en overeenkomstig de programmatie die door de stuurgroep van het samenwerkingsverband zal worden opgesteld, wordt van zowel het huidige Instituut voor het Archeologisch Patrimonium als zijn opvolger, het hierna vermelde wetenschappelijk onderzoeks- en kenniscentrum voor archeologie, landschappen en monumenten, dan ook in prioritaire orde verwacht in te staan voor de uitbouw én continue actualisering van deze Centrale Archeologische Inventaris. Daartoe zal in 2003 de analyse van de beschikbare informatie gebeuren en zullen eventuele lacunes opgespoord worden. Bovendien zal het GIS-luik verder uitgewerkt worden en de bestaande informatie aangevuld worden. Er zullen daarenboven twee nieuwe intergemeentelijke diensten opgezet worden, die eveneens betrokken zullen worden bij de Centrale Archeologische inventaris.

Op dit ogenblik wordt in de CAI voornamelijk informatie uit bestaande en toegankelijke bronnen verwerkt. In 2003 worden via het project "Prospectie en waardering van alluviale gebieden langs de Bovenschelde" de mogelijkheden van actieve prospectie onderzocht. Dit gebied is een voorbeeld van een systematisch inventaris-onderzoek van een gebied waarover tot op heden weinig bekend is.

IV.2. HET BEHEER VAN HET ARCHEOLOGISCH BODEMARCHIEF

IV.2.1. Een pro-actief archeologisch beschermingsbeleid

Het beheersinstrumentarium waarover de archeologische monumentenzorg beschikt, voorziet de mogelijkheid om omwille van het algemeen nut waardevolle archeologische sites te beschermen. Daar het Instituut voor het Archeologisch Patrimonium onder meer bij gebrek aan voldoende administratieve ervaring dit beschermingsinstrument in het kader van het archeologisch erfgoedbeheer nog niet op een integrale manier wist én weet te operationaliseren, zal het Instituut in afwachting van de vooropgestelde heroriëntering als wetenschappelijk onderzoeks- en kenniscentrum voor het (onroerend) erfgoed zich in eerste instantie richten op de uitbouw van de Centrale Archeologische Inventaris. In 2003 zal de uitbouw van deze Centrale Archeologische Inventaris leiden tot het opstarten van een aantal beschermingsdossiers.

Daarnaast zal in 2003 de methodiek verder uitgewerkt worden om de informatie vanuit de Centrale Archeologische Inventaris te integreren in de gemeentelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen. Van daaruit zal men in de planning rekening kunnen houden met archeologische potentialiteit en onvermijdbare opgravingen tijdig kunnen realiseren.

IV.2.2. Naar een duurzaam behoud van het archeologisch erfgoed op basis van een geïntegreerd beleid met ruimtelijke ordening

Een effectief archeologisch monumentenbeheer veronderstelt zondermeer een gecoördineerd beleid met de ruimtelijke ordening. Terwijl Vlaanderen door de eeuwen heen een uitzonderlijk rijk archeologisch bodemarchief heeft opgebouwd, ruimen grote infrastructuurwerken in zeer veel gevallen nog zonder enige wetenschappelijke registratie dit archief op. Thans beperkt de coördinatie zich tot een voorafgaand archeologisch advies voor vergunningsplichtige ruimtelijke ontwikkelingen die uitgaan van de overheid zelf. Een volwaardige archeologische monumentenzorg impliceert echter een archeologische toetsing op basis van de Centrale Archeologische Inventaris voor alle vergunningsplichtige werken met ingreep-in-de-bodem. Zodoende kunnen de ruimtelijke ontwikkelingen omwille van de archeologische kwaliteiten tijdig bijgestuurd worden, of anderszins minstens op een verantwoorde wijze archeologisch begeleid worden.

Om echter een duurzaam behoud van de archeologische waarden te realiseren is een nauwe betrokkenheid, én dit van bij de start, van het archeologisch bedrijf bij de ruimtelijke planvorming van zeer groot belang. Daar de Afdeling Monumenten en Landschappen reeds enige tijd met betrekking tot monumenten en landschappen instaat voor een dergelijke geïntegreerde benadering, zal zij voortaan ook deze archeologische beheerstaak waarnemen. Daarom zal in 2003, in afwachting van de implementatie van Beter Bestuurlijk Beleid, een projectwerking tussen de Afdeling en het Instituut opgestart worden in functie van de uitwerking van de ruimtelijke integratie van de archeologische monumentenzorg, naar aanleiding van de analyse vanuit de Centrale Archeologische Inventaris.

In het kader van deze problematiek zal via het netwerk van de Raad van Europa, waarin Vlaanderen actief participeert, contact gezocht worden - in de eerste plaats met de buurlanden - ten einde een internationaal gedragen beleid uit te werken.

Verder zullen wettelijke noodzakelijkheden onder de loop genomen worden ter uitvoering van artikel 5 van het verdrag van Malta. Dit laatste stipuleert een vlotte betrokkenheid van archeologie in de planvorming.

IV.2.3. Het archeologisch nood- en postopgravingsonderzoek. Nood aan een alternatieve financiering

Met het archeologiedecreet van 1993 en zijn uitvoeringsbesluiten werden in essentie alle bepalingen van het *Conventie inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed van de Raad van Europa*, opgemaakt te La Valletta (Malta) op 16 januari 1992, opgenomen. Zelfs aan de vereisten inzake financiering van het archeologisch onderzoek werd minstens gedeeltelijk, met name voor het beschermd archeologisch erfgoed, tegemoetgekomen door het decreet. Dit betekent echter niet dat dit volstaat inzake financiering van het archeologisch onderzoek. Mede omwille van de grootschaligheid van de archeologische interventies impliceert een volwaardige archeologische monumentenzorg in Vlaanderen - zoals in andere Europese regio's, waar deze zorg reeds veel langer wettelijk georganiseerd is - alternatieve financieringsmechanismen. Tot deze vaststelling kwam destijds ook de parlementaire commissie bij haar bespreking in 1993 van het archeologiedecreet.

De administratie, bevoegd voor archeologische monumentenzorg, zal dan ook in de loop van 2003 op basis van het door het I.A.P. verrichte onderzoek terzake, concrete en voor de Vlaamse archeologie passende voorstellen formuleren.

IV.2.4. Naar intergemeentelijke samenwerkingsverbanden

In Vlaanderen, sinds eeuwen één van de dichtstbevolkte regio's van Europa, is het archeologisch bodemarchief bijzonder rijk. Dit patrimonium, dat een schat aan gegevens bewaart over de geschiedenis en de levenswijze van onze voorouders en dus intrinsiek deel uitmaakt van ons cultureel erfgoed, is echter uiterst kwetsbaar en bijzonder gevoelig voor het voortschrijdende ruimtegebruik. Opdat dit collectief geheugen niet ongeregistreerd op de schop zou gaan, is de nood aan een geïntegreerd archeologisch monumentenbeheer bijgevolg zeer groot. Deze nood lenigen kan enkel als de zorg voor het archeologisch patrimonium effectief een collectief karakter krijgt én met andere woorden ook de lokale besturen bij de archeologische monumentenzorg betrokken worden. Dit bestuursniveau is doordat het voor de burger het meest toegankelijke is, het meest geschikte platform om een grotere betrokkenheid van de burger te bewerkstelligen. De resultaten die het grote voorbeeld terzake, met name de Archeologisch Dienst Waasland als intergemeentelijk initiatief reeds meer dan een decennium boekt op het vlak van het beheer van het archeologisch bodemarchief, bewijzen dat een dergelijk bovenlokaal beheersinstrument het passende antwoord impliceert voor de archeologische beheersproblematiek. Zoals trouwens in de beleidsnota "Monumenten, Landschappen en Archeologie - 1999-2004" gesteld werd, is erfgoedzorg een niet onbelangrijk middel om de behoefte aan kennis van en vertrouwdheid met zijn milieu te bevredigen. De bewoners van een gemeente of een stad zijn niet zelden nieuwsgierig naar hun geschiedenis, naar "vroeger". Ze willen weten hoe alles in elkaar steekt, waarom hun gemeente of stad gegroeid is zoals zij haar kennen. Als ze hier zicht op hebben, ontstaat er binding met de omgeving en voelen ze zich thuis, omdat ze de dingen om zich heen kunnen bevatten.

Omdat de ontwikkeling van een complementair erfgoedbeleid vanuit de lokale overheden dan ook wenselijk is, kunnen opstartende intergemeentelijke beheersarcheologische diensten vanaf 2003 op ondersteuning rekenen.

IV.2.5. Een eenduidig en kwalitatief uitvoeringskader voor archeologische interventies

Met de vigerende wetgeving op de overheidsopdrachten is de kans reëel dat de zogenaamde contractarcheologie in Vlaanderen aan betekenis wint. Opdat de kwaliteit van het archeologisch beheer hieronder niet zou lijden, is het van belang dat passende kwaliteitsbewakende maatregelen worden voorbereid. Van de administratie wordt dan ook verwacht dat het in overleg met BRON voor archeologische interventies een kwalitatief uitvoeringskader uittekent.

Ter invulling van dit uitvoeringskader zullen bepalingen worden uitgewerkt, die het uitvoeren van een archeologisch knelpuntenbeleid in de praktijk mogelijk maken. Hierbij zal in 2003 een richtlijn voor archeologisch vooronderzoek uitgewerkt worden. Ook zullen in 2003 werk gemaakt worden van het vastleggen van concrete voorschriften inzake archeologie in standaardbestekken, evenals van bepalingen om kwaliteitscontrole mogelijk te maken. Wat dit laatste punt betreft, is de aanzet voor het uitbouwen van een wetenschappelijke basis van een kwaliteitskader reeds in 2002 aangevat. In 2003 wordt op de ingeslagen weg verder gegaan.

Onder meer via gerichte opgravingen zal het instituut vanaf 2003 een referentiekader moeten uitbouwen voor de bestaande archeologische geledingen en voor de aankomende private archeologie. Daarbij worden maximaal het beschikbare wetenschappelijke onderzoeksareaal ingezet, en de bakens gedefinieerd voor de eventuele private archeologie, zowel naar vormelijke als inhoudelijke aspecten. Deze opdracht is in eerste instantie een meerjarenproject maar zal in de toekomst verder bestendig moeten worden in de werking van het Instituut. Deze gerichte opgravingen moeten gekozen worden in overleg met de sector en rekening houdend met de analyses van de Centrale Archeologische Inventaris.

Ook via het organiseren van een aantal overkoepelende initiatieven zoals wetenschappelijke congressen en het publiceren van bijdragen die openstaan voor iedereen uit het werkveld.

IV.3. ONDERZOEK EN ONTSLUITING VAN HET ARCHEOLOGISCH BODEMARCHIEF

Zoals in het verleden zal BRON, waarin het IAP voor wat zijn wetenschappelijke opdracht betreft in de loop van 2003 zal opgaan, blijven ijveren voor een gediversifieerde ontsluiting van het archeologisch erfgoed. Op wetenschappelijk gebied zal een aanzet gegeven worden tot intensivering van het publicatieritme, waarbij ook aandacht zal gaan naar de achterstand inzake uit te voeren studies van voorgaande opgravingen. Teneinde dit ritme op te voeren zullen gepaste vormen van externe medewerking onderzocht worden.

Hoewel BRON net zoals het IAP op zeer uiteenlopende manier bijstand zal verlenen aan Vlaamse en internationale musea, aan regionale en lokale publieke en privé-organismen en er zal participeren in de presentatie van haar onderzoeksresultaten aan het brede publiek, zal de communicatieafdeling vanaf 2003 in het bijzonder werken aan een betere stroomlijning van dit gebeuren.

IV.4. HET OPSTARTEN VAN ONDERWATER- EN SCHEEPSARCHEOLOGIE

Ondanks het maritieme verleden van Vlaanderen richtte de archeologie in Vlaanderen zijn werking bijna uitsluitend op het archeologisch erfgoed op het land. In het kader van de vooropgestelde verbreding van zijn beleidsvoorbereidende en -ondersteunende wetenschappelijke opdracht, wordt van het instituut verwacht ook aandacht en interesse te ontwikkelen voor de specialisatie maritieme archeologie.

De conventie inzake scheepsarcheologie die in voorbereiding is bij de UNESCO zal door de Afdeling Monumenten en Landschappen opgevolgd worden.

Recente vondsten van oude scheepswrakken in Vlaanderen hebben dit specifieke probleem op de agenda geplaatst. De problemen inzake opslag, conservatie en ontsluiting zijn van die aard dat de investeringen om een lange termijnvisie vragen. Terwijl er onder meer in Noord-Europa tekenen zijn dat een opgebouwde know how lijkt te zullen verschrallen, is er in Vlaanderen nood om ze op te bouwen. Specifiek voor de scheepsarcheologie dient prospectie uitgevoerd voor uitwisseling van expertise en aansluiting gezocht met recent opgestarte projecten in het Noordzeebekken en het zuidelijk Oostzeebekken.

IV.5. NETWERKVORMING

Diverse geledingen van het instituut zijn regionaal, nationaal en internationaal actief en delen in de uitwerking van projecten. Deze netwerking heeft echter nood aan stroomlijning en structuur, zodat de efficiëntie binnen de netwerking met universiteiten, provinciale, intercommunale en stedelijke archeologische diensten, musea en verenigingen geoptimaliseerd wordt.

Ook internationaal zal BRON meer aansluiting zoeken bij projecten en netwerken via samenwerkingsakkoorden.

Netwerking is een echte noodzaak om diverse redenen: wegraken uit het eigen isolement, optilling op een hoger niveau van het onderzoek van de instelling door uitwisseling van kennis en ervaring, bundeling van energie en de uitwerking van gezamenlijke onderzoeksstrategieën.

Van oudsher is het zo dat op de Vlaamse universiteiten wetenschappelijke expertise ontwikkeld werd, die niet direct doorstroomde naar de andere archeologische actoren. Anderzijds zorgen de recente groei van het IAP, en de toekomstplannen voor BRON, er voor dat een belangrijke deskundigheid nu bewaard en ontwikkeld wordt binnen de Vlaamse wetenschappelijke instelling, terwijl die niet langer aanwezig is op de universiteiten. In de nabije toekomst zal dus werk moeten gemaakt worden van een uitwisseling van expertise tussen deze Vlaamse wetenschappelijke instelling en de universiteiten, die samen zullen moeten zorgen voor een kennisverspreiding over het gehele archeologische veld. Dienstverlenend onderzoek alleen is echter niet voldoende. Meer en meer moet er rekening mee

gehouden worden dat de ontsluiting van het Vlaamse archeologische erfgoed ook via het onderwijs moet geschieden.

Hoe die netwerking kan worden uitgebouwd, vormt een belangrijk aandachtspunt van het Instituut voor 2003. Er zijn vele mogelijkheden: projectmatig, thematisch, ondersteuning van bestaande wetenschappelijke contactgroepen binnen de eigen regio en buurlanden, enz. Twee concrete voorbeelden:

1 In dialoog met de universiteiten lespakketten i.v.m. "heritage-management" uitwerken.

In tegenstelling tot het buitenland, waar erfgoedbeleid steeds meer een integraal deel uitmaakt van de archeologie-opleidingen aan de universiteiten, blijft dit in Vlaanderen slechts een minimale aandacht krijgen. Het is noodzakelijk om dit aspect op een volwaardige manier in de toekomst aan de universiteiten aan bod te laten komen. Het is mede een taak van het instituut om in dialoog met de universiteiten een cursuspakket samen te stellen en eventuele onderzoeksprogramma's uit te werken om deze lacune te verhelpen.

2 Beleidsstrategieën voor de Vlaamse Steden.

In navolging van de Europese richtlijnen ter zake (Archaeology and the urban project. A European code of good practice, Committee of Cultural Heritage, Straatsburg, 8-10 maart 2000) en in concordantie met de ruimtelijke ordeningsproblematiek zal het instituut in overleg met de stadsarcheologische diensten een aanpak dienen uit te werken voor het archeologisch beleid in Vlaamse steden.

IV.6. ARCHEOLOGISCHE ERFGOEDPRESENTATIE

Wetenschappelijk onderzoek van archeologische sites, monumenten en landschappen, hoe belangrijk en grondig ook, wordt maar echt waardevol als de resultaten ervan aan het publiek worden meegedeeld. Op die manier draagt onderzoek bij tot een groter samenlevingsbewustzijn. Vandaar dat de verbetering van de kwaliteit en efficiëntie van erfgoedpresentatie een ware uitdaging is voor wetenschappers en erfgoedspecialisten. Om in deze opdracht te slagen zijn communicatieve vaardigheden, expertise en professionalisme noodzakelijk. Het instituut zal in dit verband onderzoek uitvoeren. Centrale thema's daarbij zijn: wetenschappelijke normen voor erfgoedontsluiting, erfgoededucatie, planning, financiering, beheer en toerisme.

Het onderzoek dat op dit vlak wordt gedaan, is belangrijk. Als we er immers in slagen het publiek beter te informeren, te interesseren en te vormen dan zal het een essentiële bondgenoot worden in de strijd om ons bedreigde erfgoed te onderzoeken, te beschermen en te bewaren.

Een aanzet tot zulke gestroomlijnde initiatieven zijn onder meer al:

p Het 'Charter van Ename'

Alhoewel er een groot aantal internationale charters, verklaringen en richtlijnen zijn die bijdragen tot de kwaliteit inzake conservatie en restauratie van monumenten, bestaat er geen internationale standaard inzake methodes en kwaliteitsnormen voor publieke presentatie.

Het "Charter van Ename" wil wetenschappelijke, ethische en publieke richtlijnen vastleggen voor de presentatie van het erfgoed.

De Vlaamse Gemeenschap zal dit initiatief in samenwerking met het provinciebestuur Oost-Vlaanderen actief steunen en het charter voorbereiden onder de wetenschappelijke auspiciën van ICOMOS International.

p FRANCIA MEDIA

Een ambitieus programma dat er onder andere op gericht is het rijke, Europese patrimonium dichter bij het grote publiek te brengen en een cultureel toeristisch netwerk uit te bouwen in de historische kern van Francia Media (Karolingisch Middenrijk), met name in Nederland, België, Luxemburg, Frankrijk, Duitsland, Zwitserland, Italië, Slovenië en Kroatië. Het is de bedoeling

de hedendaagse beschikbare technologie optimaal te benutten voor de presentatie van ons erfgoed.

Het initiatief hiertoe wordt genomen door het Instituut, de provincie Oost-Vlaanderen en het Ename Expertisecentrum. Het project startte in 2002 en loopt tot 2006 en voorziet o.m. in multidisciplinair onderzoek, een internationale (multimediale) tentoonstelling, een cultuur-historische reisroute door Francia Media e.d.

þ *Project 'Herkenrode-abdij' te Hasselt-Kuringen*

De abdijsite, sinds 1988 eigendom van het Vlaamse Gewest, wordt herbestemd en heringericht. Vanuit de expertise die het instituut in Ename opgedaan heeft zal onderzocht worden hoe het ondergronds erfgoed in de nieuwe functie ingepast kan worden en hoe hier samen met andere partners een modelproject inzake beheer en opleiding ontwikkeld kan worden.

þ *Onderzoek in de historische stadskern van Mechelen*

De publieke informatieuitwisseling tijdens archeologische opgravingen blijft meestal beperkt tot een persconferentie en een beperkte mogelijkheid tot werfbezoek. Naar aanleiding van de opgravingen te Mechelen loopt een pilootproject met het oog op een continue publieke voorlichting. Dit pilootproject zal daarna geëvalueerd worden naar resultaat en werkdruk en dient, indien gunstig onthaald, uitgebreid worden naar andere archeologische projecten.

þ *Raversijde*

Het museaal aanbod rond archeologie wordt in het museum 'Walraversijde' verder uitgebreid.

þ *Vlaams Instituut voor de Zee*

Het is duidelijk dat de Vlaamse archeologie in het verleden de doelgroep voor haar communicatiebeleid te eng definieerde. Er werd te vaak van uitgegaan dat enkel geïnteresseerden in cultuur archeologische informatie zouden wensen. De Vlaamse archeologie moet echter in de toekomst sterker de nadruk leggen op haar raakvlakken met historische landschappen, natuurbehoud, exploitatie van natuurlijke rijkdommen en natuurwetenschappelijk onderzoek in het algemeen. De diffusie van archeologische resultaten en bevindingen via overkoepelende organisaties zoals het Vlaams Instituut voor de Zee is dan ook niet meer dan logisch en moet worden uitgebouwd. Hierdoor zal het draagvlak voor het erfgoedbeleid vergroten en worden uitgebouwd buiten de nauwe kring van cultureel geïnteresseerden.

MOTIES EN RESOLUTIES

Op 16 januari nam de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement het voorstel aan van resolutie van mevrouw Riet Van Cleuvenbergen en mevrouw Mieke Van Hecke en de heren Jo Vermeulen, Marino Keulen, Dany Vandenbossche en mevrouw Margriet Hermans.

- In deze resolutie werd gevraagd onderzoek te verrichten in alle begijnhoven naar de fysieke toegankelijkheid voor mensen met een motorische, visuele of auditieve handicap. Voor de algemene beheersmaatregelen in de begijnhoven werd een "Platform van de begijnhoven v.z.w." opgericht. Dit Platform is vertrouwd met de ontsluiting en toegankelijkheid van de begijnhoven en is beschikbaar om vanuit deze kennis en ervaring punctuele problemen te helpen oplossen, waarbij de belevingswaarde van de begijnhoven zo weinig mogelijk wordt verstoord en voor personen met een handicap toch de toegang wordt verzekerd. Waar nog geen voorziening voor de toegankelijkheid door rolstoelgebruikers aanwezig is, wordt zoveel mogelijk geopteerd voor stabiele, wegneembare, op maat gemaakte hellende vlakken. Historische wegprofielen en bestratingsmaterialen kunnen via beperkte aanpassingen rolstoelvriendelijk worden gemaakt. Naar de toekomst toe zullen we een initiatief nemen met proefopstellingen met gemakkelijk beloopbare bestratingen, die conform zijn aan het specifieke karakter van het betrokken begijnhof en die zo goed mogelijk de toegankelijkheid voor mensen met diverse soorten van handicaps garanderen.
- Artikel 5, § 2 van de nieuwe restauratiepremieregeling (B.S. 19/01/2002), recent nog gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 20 september 2002, vermeldt dat lokale en regionale besturen en open-monumentenverenigingen in aanmerking komen voor een restauratiepremie voor: *"werkzaamheden die noodzakelijk zijn om het monument te ontsluiten voor personen met een handicap, zoals rolstoelgebruikers en blinden"*. Deze maatregel komt tegemoet aan het derde punt van de resolutie: *"een subsidiesysteem in te voeren om het toegankelijk maken voor mensen met een handicap van de door de UNESCO erkende begijnhoven te stimuleren"*.
- Wat de erkenbaarheid betreft van de monumenten die toegankelijk zijn voor mensen met een handicap, wordt geopteerd voor een pictogram dat de toegankelijkheid voor personen met een handicap aangeeft. Dit pictogram zou aangebracht worden op het wit blauwe schild dat thans op monumenten wordt aangebracht. Op deze wijze wordt voorkomen dat teveel borden op de begijnhoven moeten worden geplaatst.

Paul VAN GREMBERGEN
Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden,
Cultuur, Jeugd en Ambtenarenzaken